

В. О. Кисельоввикладач кафедри теорії та методики спорту
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Статтю присвячено висвітленню критеріїв, показників і рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів. Конкуренція на ринку праці передбачає перехід до ефективніших форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з учнівською молоддю, а реалізація прогресивних ідей галузі ФКіС у практиці загальноосвітньої школи вимагає підготовки висококваліфікованих учительських кадрів. Щоб визначити стан готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності, необхідно окреслити критерії, показники та рівні її сформованості. З урахуванням проведеного аналізу критеріями готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів нами було обрано: предметний, показники якого мають свідчити про рівень теоретичної підготовки студентів до здійснення практичної діяльності з організації спортивно-масових заходів; методичний, показники якого повинні визначати рівень сформованості педагогічних умінь і навичок студентів з організації спортивно-масових заходів під час здійснення практичної професійної діяльності; особистісний, показники якого мають свідчити про ставлення студентів до вивчення фахових дисциплін, що забезпечують формування готовності до організації спортивно-масових заходів, визначати рівень мотивації майбутніх учителів фізичної культури до здійснення цієї професійної діяльності, прагнення до самоосвіти та самовиховання, визначати внутрішні психологічні та індивідуальні якості майбутніх учителів фізичної культури, які забезпечують формування готовності до організації спортивно-масових заходів. Залежно від ступеня такої готовності вчителя фізичної культури нами виділено три рівні: репродуктивний (вміння здійснювати елементарні дії з організації спортивно-масових заходів за зразком); продуктивний (володіння базовими знаннями й уміньми для самостійного виконання таких професійних завдань); високий (створення оригінальних підходів і практичних дій щодо організації спортивно-масових заходів).

Ключові слова: готовність, професійна підготовка, майбутні вчителі фізичної культури, критерії, показники, рівні, спортивно-масові заходи.

Постановка проблеми. Сучасний рівень розвитку освіти та науки висуває підвищені вимоги до компетентності фахівців фізичної культури, що потребує суттєвих змін у їхній професійній підготовці. Конкуренція на ринку праці передбачає перехід до ефективніших форм фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи з учнівською молоддю, а реалізація прогресивних ідей галузі ФКіС у практиці загальноосвітньої школи вимагає підготовки висококваліфікованих учительських кадрів.

Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [1] фізична культура – це «складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості». Це зумовлює потребу в суттєвих змінах у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури, вимагає постійного підвищення їхнього професійного рівня. На педагогічні ЗВО покладається відповідальність за підготовку нового покоління педагогів, зміст і рівень

кваліфікації яких адекватні інноваціям, що відбуваються в галузі ФКіС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійне становлення майбутніх учителів фізичної культури досліджували Н. Белікова, В. Видрін, С. Єрьогіна, Р. Клопов, О. Конєєва, В. Костюченко, Б. Курдюков, П. Лесгафт, Л. Лубишева, М. Носко, Н. Москаленко, Є. Приступа, М. Прохорова, Н. Пфейфер, Л. Суценко, С. Хазова та ін. Попри значний внесок цих дослідників у становлення педагогічних закладів у галузі ФКіС, чинна система професійної підготовки в них спрямована більшою мірою на розвиток спортивної майстерності та загальнонаукового компоненту освіти майбутніх учителів фізичної культури, що не забезпечує випусникам ЗВО рівня професійної підготовки до інноваційної холистичної діяльності відповідно до соціального запиту сучасного суспільства.

Щоб визначити стан готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності, необхідно окреслити критерії, показники та рівні її сформованості.

Проблема критеріїв ефективності є однією з найважливіших проблем розроблення та реалізації моделі системи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у педагогічних ЗВО [4].

Критеріями оцінювання якості професійної підготовленості (компетентності / готовності) студентів як результату фахової підготовки й ефективності методів її досягнення науковці вважають: якість знань (повноту, міцність, системність тощо); обсяг і рівень оволодіння професійно значущими вміннями та навичками; ступінь оволодіння основами самостійної діяльності; рівень сформованості професійної самостійності та мобільності як риси особистості фахівця [2]. Критерії дозволяють визначити результативність роботи, оцінити ефективність діяльності суб'єктів системи, що впливає на формування оптимальної професійної мотивації, рівня професійної майстерності, ступінь адаптації та соціалізації фахівця тощо [4].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є висвітлення критеріїв, показників і рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів.

Виклад основного матеріалу. Нами досліджено різні критерії, використані для характеристики професійної готовності вчителя. У дисертаційній роботі О. Семеніхіної [3] виділено таку систему критеріїв і показників готовності майбутнього вчителя: мотиваційний (показники – інтерес, мотивація), теоретичний (показники – повнота, глибина і системність знань), технологічний (показники – операційні вміння і професійні навички), аналітичний (показники – здатність до самоаналізу і здатність до самовдосконалення) критерії.

З урахуванням проведеного аналізу, а також внутрішньої структури готовності майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності нами було обрано такі критерії готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів:

– *предметний*, показники якого мають свідчити про рівень теоретичної підготовки студентів до здійснення практичної діяльності з організації спортивно-масових заходів;

– *методичний*, показники якого повинні визначати рівень сформованості педагогічних умінь і навичок студентів з організації спортивно-масових заходів під час здійснення практичної професійної діяльності;

– *особистісний*, показники якого мають свідчити про ставлення студентів до вивчення фахових дисциплін, що забезпечують формування готовності до організації спортивно-масових заходів; визначати рівень мотивації майбутніх вчителів фізичної культури до здійснення цієї професійної діяльності, прагнення до самоосвіти та самовиховання, визначати внутрішні психологічні та індиві-

дуальні якості майбутніх учителів фізичної культури, які забезпечують формування готовності до організації спортивно-масових заходів.

Предметний критерій передбачає визначення рівня у майбутніх учителів фізичної культури інтегрованої системи фахових, психолого-педагогічних і валеологічних знань, усвідомлення суспільної значущості роботи вчителя фізичної культури за умов сучасного суспільного життя, зокрема володіння системою теоретичних знань, необхідних і достатніх для успішної організації спортивно-масових заходів у майбутній професійній діяльності. Показником виділених груп знань щодо рівня сформованості за цим критерієм став обсяг знань. До поняття «обсяг знань» входить сукупність фактів, понять, правил, суджень, висновків, явищ і процесів, засвоєна студентами – майбутніми вчителями фізичної культури, яка характеризує знання студентами управлінських та організаційних видів діяльності у галузі ФКіС.

Методичний критерій окреслює здатність майбутніх учителів фізичної культури виконувати певні дії з успішної організації спортивно-масових заходів, педагогічні уміння студентів пояснювати та ілюструвати ці дії під час здійснення професійної діяльності. З погляду підготовки майбутнього вчителя фізичної культури така здатність виражається в умінні підвищувати свою методичну підготовленість із сучасних напрямів діяльності у галузі ФКіС, у вмінні та потребі систематично поповнювати та розширювати відповідні професійні знання, їхній інструментарій та особливості застосування; у вмінні досліджувати зміст навчального матеріалу; у вмінні моделювати власну діяльність; у вмінні організувати свою професійну діяльність; у вміннях, що характеризуються високим рівнем знань сучасних інноваційних видів діяльності у галузі ФКіС; у вміннях модернізувати засоби навчання для власних потреб. Тому як критеріальний показник визначено «організаційні дії» (вміння організувати спортивно-масові заходи) майбутніх учителів фізичної культури.

Особистісний критерій характеризує рівень сформованості професійних якостей особистості та цінностей учителя для здійснення майбутньої педагогічної діяльності. Сюди також відносимо наявність здібностей для творчого застосування інноваційних видів активності у професійній діяльності, уміння здійснювати контроль, самоконтроль та усвідомлювати оцінку та самооцінку результатів своєї діяльності з метою подальшого самовдосконалення, зокрема фізичного. Показниками є мотивація майбутньої професійної діяльності та здатність до самоаналізу.

Критерії та показники професійної готовності вчителя фізичної культури дозволяють охарактеризувати рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масо-

вих заходів. Залежно від ступеня такої готовності вчителя фізичної культури нами виділено три рівні:

– *репродуктивний* (вміння здійснювати елементарні дії у галузі організації спортивно-масових заходів за зразком, часткове впровадження їх у професійну діяльність переважно під керівництвом інших);

– *продуктивний* (знання основних фактів і понять у галузі організації спортивно-масових заходів, володіння базовими вміннями для самостійного виконання таких професійних завдань);

– *високий* (перенесення знань у нові ситуації, створення оригінальних підходів, алгоритмів пізнавальних і практичних дій щодо організації спортивно-масових заходів).

Репродуктивний рівень характеризується обмеженим інтересом до організації спортивно-масових заходів, ситуативною цікавістю до досвіду його використання, ситуативними бажаннями і готовністю до організації спортивно-масових заходів і потребою у додатковій мотивації. У вчителів цієї групи сформовані фрагментарні знання про доцільність організації спортивно-масових заходів, спостерігаються поодинокі вміння залучати інноваційні види діяльності у галузі ФКіС, відсутні навички провадження професійної діяльності з комплексної самостійної організації спортивно-масових заходів, не завжди адекватне зіставлення шляхів організації спортивно-масових заходів і мети та завдання їх проведення, невпевненість у доцільності застосування інноваційних видів діяльності в організації спортивно-масових заходів, відсутність самостійної орієнтації у відборі та застосуванні методик організації спортивно-масових заходів, організація спортивно-масових заходів може відбуватися лише за зразком або під керівництвом інших. Відсутня усвідомлена потреба оволодіння вміннями організації спортивно-масових заходів, простежується фрагментарний інтерес до їх організації іншими, відсутнє бажання експериментувати, поодинокі бажання професійного зростання.

Продуктивний рівень характеризується усвідомленістю спонукальних мотивів до організації спортивно-масових заходів і творчої самореалізації, достатньою теоретичною, предметною та технологічною підготовкою у сфері організації спортивно-масових заходів, достатнім рівнем

сформованості професійних якостей вчителя до організації спортивно-масових заходів, але частковою здатністю критично оцінювати обраний інструментарій, частковими проявами потреб вивчати застосування новацій колегами. Учителі цієї групи зазвичай добре знайомі з теоретичними основами організації спортивно-масових заходів, на достатньому рівні володіють предметними знаннями у галузі ФКіС, використовують інноваційні види діяльності у галузі ФКіС у власній професійній діяльності, однак таке використання часто є фрагментарним. Педагогічна рефлексія в них виявляється недостатньою.

Високий рівень характеризується усвідомленою й аргументованою мотивацією щодо організації спортивно-масових заходів і щодо творчої самореалізації, ґрунтовною теоретичною, предметною та технологічною підготовкою у галузі ФКіС та інновацій, здатністю критично оцінити наявний інструментарій у контексті обраних форм і методів організації спортивно-масових заходів, сформованим почуттям внутрішньої готовності до організації спортивно-масових заходів, усвідомленням потреби у постійному аналізі розвитку засобів і шляхів їхньої організації. Учителі цієї групи активно експериментують із залученням інноваційних видів діяльності у галузі ФКіС, у них немає побоювань за доцільність використання шляхів організації спортивно-масових заходів, оскільки розвинута рефлексія професійної діяльності. Вони охоче обговорюють власні успіхи та помилки з метою осмислення педагогічних інновацій. Реалізація творчого потенціалу для багатьох із них є важливим елементом самореалізації.

Отже, за результатами аналізу підходів до побудови критеріальної основи дослідження нами було визначено систему критеріїв і показників, за якими можливо дослідити рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів (табл. 1).

Висновки і пропозиції. Таким чином, визначення сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів доцільно здійснювати за предметним, методичним та особистісним критеріями, показниками яких було обрано обсяг знань, організаційні дії, мотивацію та самоаналіз відповідно. Залежно від ступеня такої готовності вчи-

Таблиця 1

Критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів

Критерії	Показники	Методики оцінки критеріїв
Предметний	Обсяг знань	Тестування
Методичний	Організаційні дії	Системи завдань на організацію спортивно-масових заходів, експертна оцінка
Особистісний	Мотивація	Дослідження мотивації професійного навчання студентів за В.Г. Каташевим
	Самоаналіз	Діагностика рівня самоаналізу професійно-педагогічної діяльності за Л.В. Бережновою

теля фізичної культури нами виділено три рівні: репродуктивний, продуктивний, високий.

Перспективними вважаємо дослідження питань запровадження в освітній процес фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури технологій контекстного навчання, мультимедійного наповнення курсів, організації дистанційного навчання за Smart-підходами з метою формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації спортивно-масових заходів за нових умов існування суспільства з COVID-19.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 14. Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2608-VI від 19 жовтня 2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 11. Ст. 69; № 3236-VI від 19 квітня 2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 42. Ст. 435; № 5460-VI від 16 жовтня 2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 2–3. Ст. 41; № 76-VIII від 28 грудня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 6. Ст. 40; № 77-VIII від 28 грудня 2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 11. Ст. 75; № 453-VIII від 19 травня 2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 30. Ст. 277.
2. Наумчук В.І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2002. 20 с.
3. Семеніхіна О.В. Теорія і практика формування професійної готовності майбутніх учителів математики до використання засобів комп'ютерної візуалізації математичних знань : дисс. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Суми, 2017. 490 с.
4. Степанченко Н.І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Луцьк, 2017. 629 с.

Kyselov V. Criteria, indicators and levels of preparedness of future teachers of physical culture for the organization of sports and mass events

The article is devoted to the coverage of criteria, indicators and levels of readiness of future physical education teachers to organize sports events. Competition in the labor market involves the transition to more effective forms of physical culture and sports work with young students, and the implementation of progressive ideas in the field of FC&S in the practice of secondary school requires the training of highly qualified teachers. To determine the state of readiness of future physical education teachers for professional activity, it is necessary to determine the criteria, indicators and levels of its formation. Taking into account the analysis of the criteria of readiness of future physical education teachers to organize sports events, we have chosen: subject, indicators of which should indicate the level of theoretical preparation of students for practical activities for the organization of sports events; methodical, the indicators of which should determine the level of formation of pedagogical skills and abilities of students in the organization of sports events during the implementation of practical professional activities; personal, the indicators of which should indicate the attitude of students to the study of professional disciplines that ensure the formation of readiness for the organization of sports events; to determine the level of motivation of future physical education teachers to carry out this professional activity, the desire for self-education and self-education, to determine the internal psychological and individual qualities of future physical education teachers that ensure readiness to organize sports events. Depending on the degree of such readiness of a physical education teacher, we have identified three levels: reproductive level (the ability to perform basic actions of organizing sports events on the model); productive level (possession of basic knowledge and skills for independent performance of such professional tasks); high level (creation of original approaches and practical actions concerning the organization of sports and mass actions).

Key words: readiness, professional training, future physical education teachers, criteria, indexes, levels, sports and mass events.